

Ковалишин А., Рыжок З. Анализ достоверности экономической оценки земель в современных условиях ведения хозяйства

Установлено, что данные экономической оценки земель являются недостоверными. Рассчитаны их фактические показатели на основе результатов производства зерновых культур сельскохозяйственными предприятиями в Львовской области за 2015 год. Показана связь между факторами производства зерновых и зернобобовых культур.

Ключевые слова: экономическая оценка земель, дифференциальный доход, себестоимость производства, цена реализации, уровень рентабельности.

Стаття надійшла 19.05.2017

УДК 330:631.1

**УДОСКОНАЛЕННЯ РЕНТНИХ ВІДНОСИН
У ЛІСОГОСПОДАРЬСЬКОМУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ**

В. Касюхнич, аспірант

Інститут агроекології і природокористування НААН України

Постановка проблеми. На сьогодні існуюча система управління земельними ресурсами лісового господарства недостатньо ефективна, не відповідає сучасним вимогам і не сприяє розвитку екологічної системи держави. В основному це відбувається через відсутність своєчасної та комплексної інформації, що є основою управління земельними ресурсами. Сотні тисяч гектарів лісу старіють, гниють на корені, заростають бур'янами, що, крім втрати товарної цінності лісу, означає ще й підвищену загрозу пожеж, поширення хвороб. Водночас наростаючі темпи промислового освоєння природних багатств неминуче прискорюють процеси «збідніння» лісових масивів. Такого роду негативна тенденція зумовлює необхідність переоцінки ролі лісових ресурсів у забезпеченні темпів економічного зростання країни і життєдіяльності громадян [1, с. 48].

Унаслідок зростання збитковості лісового господарства України проблема пошуку фінансових джерел покриття витрат у сфері лісокористування набуває сьогодні особливої актуальності. Умови розвитку сучасної ринкової економіки визначаються ефективністю створення рентних відносин як у ринковому ціноутворенні на земельні та лісові ресурси, розподілі чистого доходу, формах галузевого капіталу, грошового обігу, так і в закономірності розвитку національної і світової економіки в цілому. Одне з важливих питань рентної політики в лісогосподарському землекористуванні – це урівноваження економічних інтересів між усіма суб'єктами господарювання. Сучасне складне економічне становище нашої держави потребує пошуку нових ефективних шляхів активізації соціально-економічного розвитку. Тому важливого значення набуває максимальне використання рентних відносин у лісогосподарському землекористуванні як національного надбання на благо всього суспільства. Вирішення зазначеної проблеми неможливе без удосконалення державного регулювання лісогосподарського

землекористування, що посідає важливе місце в структурі національної економіки. Це потребує подальшого розвитку економічної теорії ренти як важливого підґрунтя вдосконалення рентної політики, а саме: реформування механізму вилучення та розподілу ренти, підвищення ефективності використання вилучених у бюджеті різного рівня рентних платежів з метою підвищення глобальної конкурентоспроможності та економічної безпеки національної економіки. Таким чином, дослідження проблем удосконалення рентних відносин у лісогосподарському землекористуванні є актуальним та має важливе теоретичне і практичне значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На питаннях дослідження рентних відносин зосереджена увага багатьох науковців, що зумовило виникнення різних наукових шкіл з давніми традиціями. Серед представників класичної економічної теорії й неокласичного напрямку насамперед можна виділити Ф. Кене, А. Маршалла, Дж. Ст. Мілля, У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта та ін. Історична спадщина теорії і практики ренти сформувала фундамент сучасної методології ренти – земельної, гірської, цінової, лісової, економічної та інших видів, а також сприяла становленню й розвитку рентних відносин. Концептуальні питання рентних відносин розглянуто у працях таких науковців, як С. Барулін, Б. Кузик, І. Михасюк, Ю. Новіков, П. Саблук.

Окремі питання платності лісогосподарського землекористування, лісової ренти відображені в працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як П. Гензель, О. Гуторов, Б. Данилишин, В. Зозуля, О. Мезеніна, М. Орлов, І. Синякевич, І. Соловій та ін. Однак рентні відносини в галузі лісокористування, проблеми податкових і неподаткових методів вилучення рентного доходу розроблені недостатньо. Рентні відносини в лісогосподарському землекористуванні потребують удосконалення.

Постановка завдання. Ми ставили завдання обґрунтувати теоретико-методичні засади та розробити практичні пропозиції щодо вдосконалення рентних відносин у лісогосподарському землекористуванні.

Методологія дослідження полягає у використанні розрахунково-конструктивного методу з метою вдосконалення рентних відносин у лісогосподарському землекористуванні; монографічного для опрацювання наукових публікацій, нормативних документів, статистичних даних; абстрактно-логічного для теоретичного узагальнення та формулювання висновків.

Виклад основного матеріалу. В Україні приблизно 80 % щорічних фінансових потоків, які формуються в результаті використання її природно-ресурсного потенціалу, фактично не контролюються державою і не надходять до бюджетів, не будучи охопленими відповідними платежами. Використання наявних природних ресурсів має стати важливим джерелом одержання засобів для структурного та системного реформування економіки. Виснаження ресурсів стає однією з головних причин перегляду способів їх використання. Для подальшого розвитку лісового господарства країни необхідні формування сучасних рентних відносин і зміна фінансової системи, яка буде відображати ренту в ціні виробленого продукту і дасть на цій основі можливість формування певних територіальних фондів для вирішення можливих соціальних та еколого-економічних проблем. Однією із

суттєвих перешкод на шляху відтворення земельних ресурсів у лісовому господарстві України є недосконалий механізм функціонування та державного регулювання рентних відносин.

У зв'язку з цим зазначимо, що, незважаючи на різні підходи до трактування окремих видів ренти, сучасні дослідники визначають рентні відносини як систему економічних відносин між державою та суб'єктами господарювання з приводу отримання, розподілу та перерозподілу рентних доходів в умовах експлуатації (на правах власності чи господарювання) обмежених та різних за якістю ресурсів. При цьому механізм формування та вилучення ренти вважається важливим індикатором ступеня розвиненості ринкової економіки. Йдеться про те, що у високорозвинених країнах переважають податкові методи вилучення рентних доходів (роялті, податок суверена, спеціальні податки на прибуток видобувних компаній, диференційовані рентні платежі, земельний податок тощо). Водночас у менш розвинених країнах поряд із податковими широко використовуються неподаткові методи вилучення ренти, зокрема угоди щодо розподілу продукції. При цьому регулювання рентних відносин не зводиться до управління процесом вилучення ренти. Ключову роль у системі такого регулювання відіграє механізм розподілу та перерозподілу рентних доходів, спрямований на реалізацію доходоформуючої, стимулюючої, ресурсозберігаючої, екологічної та інших соціально-економічних функцій [2, с. 19].

Деякі науковці вважають, що диференційований рентний дохід є проблемою під час вартісної оцінки природних ресурсів. Проблема оцінки природних ресурсів стоїть перед ученими й практиками вже не один десяток років. Цілком очевидно, що якщо природні ресурси залучені в господарський обіг, то вони повинні бути оцінені. Від рівня точності оцінки стану природних ресурсів залежить дохід як підприємця, так і держави. Це завдання держави з погляду підвищення прибутковості, а також з метою невиснажливого використання природних ресурсів у цілому і лісових зокрема. У відносинах рентних платежів лісове господарство України відрізняється від інших природно-ресурсних галузей, перш за все, цей природний ресурс поновлюваний, що дозволяє державі при якісному рівні відтворення мати довгострокову перспективу екологічного та сировинного забезпечення. Суспільство в особі представників державної влади і управління, будучи одноосібним власником лісів в Україні, встановлює на державному рівні мінімальний розмір лісових податків, який може бути збільшений місцевою владою. Практика встановлення розмірів лісових платежів свідчить про відсутність теоретично обґрунтованих меж фіскального вилучення лісової ренти. Результати дослідження системи платності за лісогосподарське землекористування в Україні показують, що державні органи, вчені, економісти досі приділяють недостатньо уваги вирішенню проблеми кількісної оцінки природно-ресурсної ренти (включаючи лісову) [3, с. 57].

У сучасних умовах пошук шляхів підвищення ефективності лісогосподарського землекористування, відтворення вилучених лісових ресурсів є найважливішим завданням української економіки. Реалізація принципу платності використання природних ресурсів передбачає встановлення справжньої ціни лісу, яка визначається на основі рентної складової прибутковості від експлуатації лісових масивів на певній ділянці. У свою чергу, розмір доходу держави визначається співвідношенням витрат

і результатів від лісокористування та наявністю економічно обґрунтованої системи податків й інших платежів за вилучення лісових ресурсів. В основі такої системи повинні бути науково обґрунтовані розміри плати за лісогосподарське землекористування. Отже, державні органи влади, визначаючи плату за ліс, повинні керуватися не тільки підприємницькою вартістю лісу, а й його корисністю для простих громадян. Це зумовлює необхідність удосконалення регулювання податковими та неподатковими методами вилучення рентного доходу, отриманого підприємцями у формі лісової ренти [4, с. 115].

У сучасній теорії рентних відносин поняття «рента» характеризується в основному стосовно проблем землекористування. Земельна рента – це економічна форма реалізації власності на землю у вигляді доходу, який створюється найманими працівниками, але привласнюється власником землі за її здачу в оренду. Спроби сформулювати визначення феномену «лісова рента» найчастіше містяться в літературі з економіки лісового господарства. Лісова рента визначається як чистий дохід від використання лісових насаджень (деревостану) у момент рубки головного користування і розраховується для різних стадій отримання й реалізації лісової продукції залежно від технологічного ланцюжка її руху до ринку. На нашу думку, у такому визначенні не розкривається вся складність об'єктивної економічної категорії «лісова рента», а особливо її формалізований зміст у вигляді лісового доходу [5, с. 109].

Проведене нами дослідження змісту наукових концепцій управління лісами на основі регулювання рентної складової доходу від лісогосподарського землекористування показало, що об'єктивні підстави до заперечення самої можливості введення в практику фіскального регулювання лісової ренти та лісового податку відсутні. Основними причинами застосування теорії земельної ренти в лісогосподарському землекористуванні є домінуючий вплив на фінансовий оборот рубки розміру процентної ставки, залежно від якого більше варіюється й розмір земельної ренти, аж до від'ємного значення. Концепція безперервного й невиснажливого лісогосподарського землекористування виходить з визнання більшої значущості лісової ренти, ніж земельної. Досліджуючи цю проблему, В. Міщенко відзначав, що сама земельна рента, яка залежить від довільно встановленої процентної ставки, займає лише несуттєву частину (від 1/5 до 1/10) від щорічно одержуваного в умовах безперервного невиснажливого лісокористування лісового доходу, який називають лісовою рентою [6, с. 20].

Дослідження методологій і концепцій відомих учених, які найбільш конструктивно вирішують, на нашу думку, проблему утворення, вилучення й розподілу лісової ренти, систематизовано і наведено в таблиці.

Таким чином, дослідження різних концептуальних поглядів учених на земельну ренту, її оцінку дало нам підстави для висновку, що лісова рента існує як об'єктивна економічна категорія, вона підлягає формалізації, тобто повинна бути визначена як економіко-правова форма управління лісовим господарством. На нашу думку, сутність поняття «рента в лісогосподарському землекористуванні» полягає в сукупному поєднанні лісової і земельної ренти, невіддільна від землі, характеризується нами як лісоземельна рента і розглядається як методологічна

основа реалізації принципу платності й формування системи лісових відносин, а в їх складі – фінансових і податкових відносин у лісogосподарському землекористуванні. Це поняття найбільш повно відображає суть і зміст рентних відносин у лісogосподарському землекористуванні.

Таблиця

Моделі утворення ренти, їхні переваги й недоліки

Автор	Визначення ренти
Ф. Юдейх	Лісова рента = валовий дохід – щороку сплачена заробітна плата й податки (включаючи відсотки з усіх зав'язаних у господарстві капіталів)
Ю. Хавар	Чистий дохід, що припадає на одиницю ресурсу, який використовується, наприклад кубічний метр деревини
В. Сукачев	Об'єкт управління і основного засобу виробництва в лісовому господарстві
Т. Осадча	Дохід, отриманий власником від використання лісових ресурсів
І. Янжул	Чим вищий загальний добробут народного господарства, тим вища лісова рента. Право власності на ліс має залишатися у держави, що володіє необхідними фінансовими і трудовими ресурсами
О. Врублевська	Частина доданої у процесі природокористування вартості, на яку претендує власник лісу, потоки благ (властивості) якого залучаються поруч з іншими факторами виробництва
П. Пірс	Поєднання земельного податку та лісової ренти як спосіб раціонального лісogосподарського землекористування

Джерело: сформовано на основі [7].

«Лісоземельна рента» визначається як органічна єдність якісних характеристик лісової і земельної ренти, що підтверджує невіддільність природою даних загальнонаціональних благ, взаємозв'язок державної форми власності та механізмів невиснажливого лісogосподарського землекористування для забезпечення відтворення лісового фонду і задоволення соціально-економічних потреб суспільства.

Докази органічності «лісоземельної ренти» ґрунтуються на таких положеннях: цінність лісу визначається цінністю земель, на яких він виростає, що істотно впливає на вартісну оцінку під час планування й прогнозування промислового і побічного лісogосподарського землекористування; якісні та кількісні параметри лісоземельної ренти формуються в процесі реального лісogосподарського землекористування і є джерелом визначення податкової бази і прибутковості.

Лісоземельна рента виникає в процесі лісogосподарського землекористування в матеріальному вигляді. Її вартісна оцінка відбувається в процесі реалізації продукту лісogосподарського землекористування і залежить від попиту й пропозиції на ринку та низки інших факторів (ринкових цін на фактори виробництва, трудомісткості, ціни праці, бонітету, рівня інфляції конкретного періоду). Однак самі по

собі землі лісового фонду цінні як умови для створення та підтримки екосистеми. Економічна їх цінність проявляється в процесі експлуатації продукції лісових земель та отримання доходів. Частина цих доходів є загальнонаціональним надбанням і власник ресурсів – держава, – на нашу думку, повинен вилучити їх у формі лісового податку або збору за користування продукцією земель лісового призначення.

Авторська позиція щодо нового поняття «лісоземельна рента» лягла в основу розвитку методології та розробки Концепції формування системи податків та інших обов'язкових платежів за користування лісовими і земельними ресурсами (див. рис.).

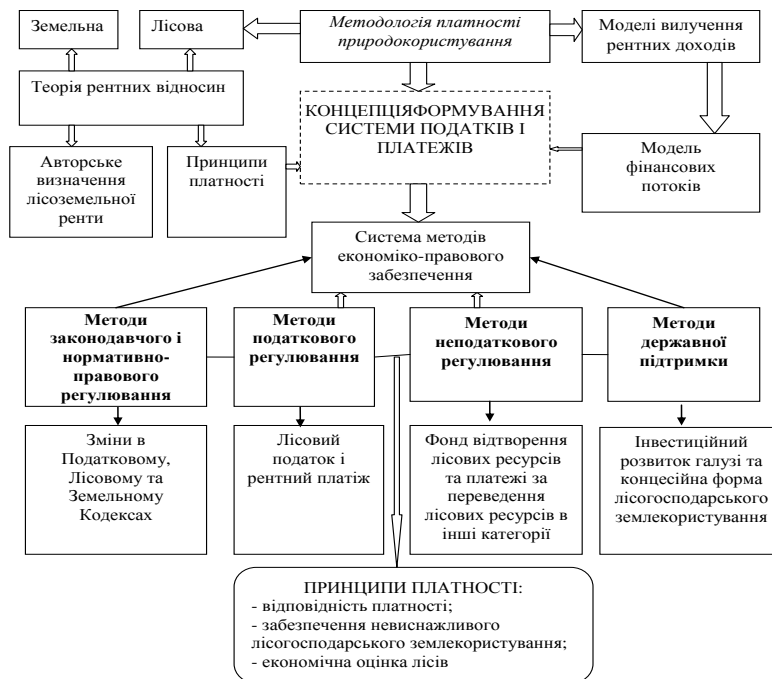

Рис. Концепція формування системи податків та інших обов'язкових платежів за користування лісовими і земельними ресурсами.

Джерело: сформовано автором на основі [7].

Сформована система лісогосподарського землекористування характеризується нами як витратне для держави ведення лісового господарства з неврегульованою системою платності, у тому числі вилучення земельної ренти. Однією з причин такого становища, ми вважаємо, є відсутність ринкових регуляторів, найважливішими з яких вважаємо податки.

Проаналізувавши найбільш конструктивні, на нашу думку, науково-практичні концепції вчених, які вирішують проблему утворення, вилучення й розподілу лісової ренти, ми прийшли до думки щодо моделі рентоутворення, а саме: склад витрат, які входять до розрахунку лісової ренти, повинен відображати не тільки витрати на фактори виробництва, а й супутні процесу вилучення лісових

ресурсів витрати; з огляду на складність і трудомісткість розрахунку земельної ренти, доречним буде застосування закону вартості грошей у часі шляхом використання ставки дисконтування, а також необхідність точної кадастрової оцінки лісового фонду; відтворення і невиснажливість лісогосподарського землекористування можливі тільки під контролем держави. Лісова рента повинна бути відокремлена від інших платежів. Земельний податок і лісова рента мають відображати економічний стан господарюючого суб'єкта з метою стимулювання виробничої діяльності [8, с. 30].

На сьогодні функціонуючий в Україні механізм формування, розподілу та перерозподілу рентних доходів не забезпечує подолання негативних явищ і тенденцій у лісогосподарському землекористуванні, дозволяючи економічним суб'єктам безконтрольно виснажувати земельні ресурси лісогосподарського призначення та зменшувати базу оподаткування. Пріоритетним напрямом реформування економіки України в умовах її посткризового розвитку повинна стати активна діяльність української держави в напрямі реформування системи рентних відносин та подолання наявних інституційних бар'єрів у лісогосподарському землекористуванні. Одним із пріоритетних напрямів таких перетворень повинно стати створення прозорої системи оподаткування рентних доходів та ефективного механізму їх використання шляхом вилучення певної частини надприбутків у суб'єктів господарювання рентоутворювальних галузей. Перехід на рентну систему оподаткування та передача природної ренти державі не знижує ефективності й стимулів виробництва, є менш затратним в адмініструванні, більш соціально справедливим, оскільки перекладається не на кінцевого споживача, а на отримувача ренти. Економічний сенс сучасної рентної політики полягає не стільки в подальшому збільшенні податкових надходжень, скільки в розгортанні процесу інвестування рентних доходів на цілі модернізації технологічного розвитку та підвищення лісогосподарської ефективності землекористування. Йдеться про цільове використання рентних платежів, їх інвестування у лісове господарство, а також запровадження податкових пільг для тих економічних суб'єктів, які запроваджують прогресивні та ресурсощадні технології, фінансують реконструкцію та модернізацію лісового господарства. Важливого значення набуває також актуалізація невикористаних потенційних можливостей системи рентних відносин, удосконалення економічного механізму формування, розподілу та перерозподілу ренти, у тому числі завдяки реформуванню податкової системи, що сприятиме збільшенню надходжень до бюджетів різних рівнів та їхньому подальшому спрямуванню на цілі підвищення ефективності землекористування в лісовому господарстві.

Модернізація економіки, що започаткована виходячи з оцінки сучасних тенденцій і реальних можливостей, стане неможливою без модернізації природно-ресурсної сфери, без запровадження науково обґрунтованої системи рентних відносин і приведення цієї важливої складової державної політики до вимог ринку й сталого розвитку економіки. На основі рентних відносин створюватимуться сприятливі умови для раціонального використання економічного капіталу, природних ресурсів, вигіднішого вкладання коштів у різні види діяльності і через одержання певної віддачі для підтримки необхідного рівня економічного зростання

[9, с. 8]. Це досягатиметься, передусім, завдяки раціональній організації виробництва, підвищенню ефективності перерозподілу одержаних рентних доходів, поліпшенню використання інноваційних можливостей і адаптації галузевих структур природно-ресурсної сфери до системи міжнародного поділу праці. Але треба мати на увазі, що модернізація природно-ресурсної сфери на основі вдосконалення рентних відносин вимагає, перш за все, утвердження національної ідеології та розробки концептуальних засад стратегії, які б дали змогу збалансувати соціальні, економічні та екологічні фактори, визначити й забезпечити оптимальні вектори подальшого зростання, сконцентрувати національні зусилля для економічного прориву на базі не наздоганяючої, що мала місце за умов планово-регульованої економіки, а випереджальної, конкурентоспроможної економіки.

Висновки. Рентні відносини в лісогосподарському землекористуванні є своєрідним фактором вирівнювання лісогосподарської діяльності в різних природних і економічних умовах. Рентна система платежів має також сприяти вирівнюванню економічних умов господарювання. Важливою є реалізація ролі рентних платежів як регулятора інвестиційних процесів. Рентні платежі є одним із найважливіших інструментів фінансового забезпечення охорони й відтворення земельно-ресурсного потенціалу в лісовому господарстві.

Механізм платного лісогосподарського землекористування повинен постійно вдосконалюватись, особливо з огляду на перехідний стан економіки і специфіку введення платежів (зборів) за використання земель лісогосподарського призначення. Важливою складовою проведення ефективної рентної політики є формування розвиненої ринкової інфраструктури, створення повноцінних ринкових механізмів, передусім біржового ринку, і засобів державного регулювання цієї сфери діяльності. Формування системи рентного регулювання в Україні на базі платежів за використання земель лісогосподарського призначення, екологічного оподаткування та відповідних зборів сприятиме мобілізації й акумуляції фінансових ресурсів для здійснення ефективної природоохоронної діяльності та подальшого економічного зростання.

Бібліографічний список

1. Ярова Б. М. Перерозподіл земельної ренти на користь суспільства як критерій ефективності використання земель державної власності / Б. М. Ярова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2015. – № 9(172). – С. 47-50.
2. Гражевська А. Удосконалення рентних відносин як фактор підвищення енерго-ефективності економіки України / А. Гражевська // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2014. – Вип. 7(160)/2014. – С. 19-23. – (Серія “Економіка”).
3. Мезенина О. Б. Проектное и экономико-информационное обеспечение территориальной организации рекреационного землепользования лесного комплекса : монография / Мезенина О. Б. – М. : ФГБОУ ВПО «Государственный университет по землеустройству», 2013. – 157 с.
4. Лісова політика: теорія і практика : [монографія] / [Синякевич І. М., Соловій І. П., Врублевська О. В. та ін.]. – Львів : ЛА “Піраміда”, 2008. – 612 с.
5. Бадзян В. В. Збалансування відтворювальних та експлуатаційних заходів у лісогосподарському землекористуванні / В. В. Бадзян // Збалансоване природокористування. – 2017. – № 1. – С. 108-112.

6. Данилишин Б. М. Рентна політика в Україні / Б. М. Данилишин, В. С. Міщенко. – К. : Нічлава, 2004. – 68 с.
7. Зозуля В. В. Методология формирования системы налогов и иных обязательных платежей за пользование лесными природными ресурсами : дис. ... доктора экон. наук : 08.00.10 / Зозуля Валентина Владимировна. – М., 2011. – 358 с.
8. Гуторов О. І. Теоретико-методологічні аспекти формування та визначення земельної ренти / О. І. Гуторов // Вісник ХНАУ. – 2010. – № 11. – С. 27-38. – (Серія «Економічні науки»).
9. Фурдичко О. І. Особливості рентного регулювання фінансового забезпечення землекористування / О. І. Фурдичко, Н. І. Паляничко // Збалансоване природокористування. – 2017. – № 1. – С. 6-10.

Касюхнич В. Удосконалення рентних відносин у лісгосподарському землекористуванні

Запропоновано визначення поняття «лісоземельна рента» і обґрунтовано його теоретичне значення як наукового терміна, що інтегрує зміст і призначення самостійних дефініцій «земельна рента» і «лісова рента» й теоретично обґрунтовує особливості сучасних рентних відносин в лісгосподарському землекористуванні в контексті загальнонаціональної цінності лісів та недоторканності державної власності на ліс, що забезпечують реалізацію цілей невиснажливості лісгосподарського землекористування. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення рентних відносин у лісгосподарському землекористуванні.

Ключові слова: рентні відносини, землекористування, лісове господарство, система, платежі.

Kasiukhnych V. Improvement rent relations in forest land use

The definition of the "forest land rent" concept is suggested and its theoretical value is substantiated as a scientific term integrating the meaning and purpose of independent definitions of "land rent" and "forest rent", which theoretically substantiates the features of modern rental relations in forestry land use in the context of the national value of forests and the inviolability of state ownership of forests, which ensure the realization of the goals of non-exhaustion of forestry land use. Proposals for improvement of rent relations in forestry land use are developed.

Key words: rental relations, land use, forestry, system, payments.

Касюхнич В. Совершенствование рентных отношений в лесохозяйственном землепользовании

Предложено определение понятия «лесоземельная рента» и обосновано его теоретическое значение как научного термина, интегрирующего содержание и назначение самостоятельных дефиниций «земельная рента» и «лесная рента», которое теоретически обосновывает особенности современных рентных отношений в лесохозяйственном землепользовании в контексте общенациональной ценности лесов и неприкосновенности государственной собственности на лес, обеспечивающих реализацию целей неистощаемости лесохозяйственного землепользования. Разработаны предложения по совершенствованию рентных отношений в лесохозяйственном землепользовании.

Ключевые слова: рентные отношения, землепользование, лесное хозяйство, система, платежи.

Стаття надійшла 19.04.2017

УДК 911.3:316

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ НА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЯХ

*Т. Калина, д. е. н., О. Константінова, здобувач, О. Корнійчук
Одеська державна академія будівництва та архітектури*

Постановка проблеми. Сучасна парадигма природокористування формулює пріоритетні задачі щодо необхідності ведення господарської діяльності із збереженням природних ландшафтів та за умов екологізбалансованого природокористування. У процесі рекреаційного природокористування реалізовується система взаємовідносин «суспільство ↔ природне середовище», які формуються в процесі вивчення, освоєння, використання і відтворення природно-ресурсного потенціалу для задоволення суспільних і приватних рекреаційних потреб.

Закономірностями розвитку рекреаційного природокористування є диверсифікація форм і видів рекреаційної діяльності, залучення нових і розширення існуючих рекреаційних територій (акваторій), які здійснюють цільові або допоміжні рекреаційні функції. Вагомим сегментом рекреаційного природокористування є залучення в рекреаційний обіг системи природоохоронних територій. Колосальний рекреаційний і науковий потенціал природоохоронних територій сприяє можливості бути об'єктом інтенсивного туристичного інтересу. Таким чином, природоохоронні території стають унікальним об'єктом для розвитку екологічного туризму. Реалізація стратегічних орієнтирів розвитку екологічного туризму дасть змогу не лише зменшити негативний вплив на довкілля, а й за розумної організації може стати додатковим джерелом фінансування природоохоронної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей функціонування туристично-рекреаційної діяльності, рекреаційного природокористування та залучення природоохоронних територій до рекреаційної діяльності присвячені наукові праці М. Багрова, І. Бережної, О. Бейдик, А. Дроздова, І. Крюкової, О. Любіцевої, В. Руденко, І. Твердохлебова, О. Шаблій та ін. Водночас недостатньо уваги приділяється дослідженню використання природоохоронних територій для цілей екологічного туризму в регіонах України та розробленню стратегій їх розвитку на засадах концепції сталого розвитку, що зумовлює необхідність проведення таких досліджень та підкреслює їхню актуальність.

Постановка завдання. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування необхідності розроблення стратегії розвитку екологічного туризму на природоохоронних територіях.

Виклад основного матеріалу. У результаті глобальних змін клімату та інтенсивної антропогенної діяльності, що призводять до низки деструктивних явищ